

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:80:[001.895:37](045)

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Інна Коломієць, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та методики її навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-5355-9332

E-mail: innaosvita5@ukr.net

У статті розкрито науково-теоретичні засади упровадження інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на формування професійної компетенції майбутніх учителів-філологів. Прикладні зауваги торкаються насамперед інноваційно-методичного інструментарію викладання дисципліни лінгвостилістичного циклу.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології; інноваційно-методичний інструментарій; лінгвістична підготовка; освітні інновації; особистісно орієнтоване навчання; парадигма вищої освіти; стилістика української мови; технології навчання; технологічний підхід.

INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN LINGUISTICS TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHILOLOGISTS

Inna Kolomiets, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Ukrainian Language and Methodology Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-5355-9332

E-mail: innaosvita5@ukr.net

The article reveals the scientific-theoretical principles, applied aspects of the innovative pedagogical technologies in the linguistic training of future philology teachers, in particular during the study of the course "Ukrainian language stylistics". Special attention is paid to innovative and methodical tools for providing quality educational services in the process of teaching the course. The process of organizing interactive forms of education, which involves the introduction of information visualization technologies, modeling of communicative situations, game design, development of discussion questions, research projects, etc., is covered. A typology of interactive exercises with a broad factual base, aimed at forming the professional competence of future teachers of the Ukrainian language and literature, is proposed.

Scientific research involves taking into account the productive possibilities of a combination of traditional and progressive modern pedagogical technologies to determine the features of an improved system of promising technologies for the study of the stylistics of the Ukrainian language. It reflects the coverage of the author's work in the application of interactive learning technologies, their using during various types of classes, independent work, individual problem tasks and scientific research,

preparation and writing of essays, etc.

The practically-oriented vector of the research proves that the productive use of innovative pedagogical technologies in all their varieties and qualitative originality contributes to the formation of the individual style of teachers' professional activity, improving their own technological culture.

Keywords: *educational innovations; individual oriented training; innovative and methodical toolkit; innovative pedagogical technologies; learning technologies; technological approach; linguistic training; paradigm of higher education; stylistics of the Ukrainian language.*

У світлі глобальних змін сучасного суспільно-інформаційного простору та викликів сьогочасної доби цілком необхідними та нагальними виявляються трансформаційні шляхи розвитку освітньої політики України початку ХХІ століття.

Прогресивні світові стандарти й педагогічний досвід, нарощений набуток вітчизняної освіти задовольняють науково обґрунтований потенціал нового бачення парадигми національної вищої освіти, покликаний ринковими запитами умов праці, потребою конкурентоспроможних і мобільних, гармонійно розвинених фахівців у різних сферах професійної діяльності. Інтенсивних цільових перетворень, зі свого боку, вимагає практико-орієнтований вектор інноваційно-технологічного забезпечення навчально-методичного інструментарію надання якісних освітніх послуг.

Задекларована низка нормативно-правових документів у царині вищої освіти (Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття» та Національна доктрина розвитку освіти в Україні, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2023 роки, Концепція розвитку національної інноваційної системи України, Положення «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», Болонська декларація, гуманістична концепція освіти, концепція неперервної освіти, державні освітні стандарти тощо) цілеспрямовано й системно регламентує освітню траєкторію сучасних вишів країни.

Вагомий доробок провідних українських учених і зарубіжжя, всебічне висвітлення у науковому колі фундаментальних педагогічних досліджень (А. М. Алексюка, В. П. Андрущенко, М. В. Артюшиної, Ю. В. Бистрової, Ю. В. Васькова, С. С. Вітвицької, Л. І. Даниленко, І. М. Дичківської, І. І. Доброскок, Н. М. Заячківської, І. А. Зязюна, В. В. Ільїна, Г. П. Клімової, В. П. Коцура, В. Г. Кременя, З. Н. Курлянд, С. О. Нікітчиної, А. С. Нісімчук, О. І. Огієнко, О. М. Пехоти, О. І. Пометун, Л. М. Прокопів, С. В. Пролєєва, Г. М. Романова, Г. С. Сазоненко, П. Ю. Сауха, С. О. Сисоєвої, В. Ю. Стрельнікова; Б. Блума, Д. Брунера, Г. Гейса, О. Декролі, Дж. Дьюї, Дж. Келора, В. Кілпатрика, М. Кларка, В. Коскарелли, Е. Паркхерст, Т. Сакамото, С. І. Стрілець, Д. Фінна, Д. Хамбліна, Дж. Хокриджа, Р. Штайнера) переконливо засвідчують вагомість технологічного підходу в навчально-виховному процесі загалом і прогресивність освітніх інновацій у вищій школі зокрема.

Широке представлення базової науково-теоретичної, навчально-методичної літератури зі сфери лінгводидактики (П. Г. Асоянц, В. І. Бадер, З. П. Бакум, Я. В. Білоусової, Г. Е. Борецької, О. М. Горшкіної, М. М. Греб, І. П. Дроздової, О. О. Захарчук-Дуке, Л. М. Златів, Т. М. Каменєвої, О. В. Караман, С. О. Карамана, К. Я. Климової, Т. І. Коваль, О. А. Копусь, І. О. Кухарчук, О. О. Любашенко, Н. В. Майєр, А. В. Нікітіної, С. Ю. Ніколаєвої, М. П. Оліяр, Г. В. Онкович,

Н. М. Остапенко, А. С. Попович, Л. О. Попової, Н. Й. П'яст, В. М. Руденко, О. М. Семенов, Т. В. Симоненко, Л. Г. Сугейко, О. О. Тележкіної, Л. М. Топчій, О. М. Устименко, В. В. Черниш, С. В. Шийки) вочевидь підтверджує тривалість і невичерпність пошуку нових технологій, дидактичних засобів і підходів удосконалення навчального процесу, раціональних форм і методів соціального партнерства між учасниками навчально-пізнавальної діяльності. А також доводить цінність визначального фактору технологізації в освіті як засобу підвищення прогнозованої результативності навчання, що забезпечує утримання належної якості здобутих знань та цільової гнучкості їх практичного застосування в умовах життєвої практики й постійних змін у суспільстві; сприяє оперативному реагуванню та швидкому пристосуванню до інтересів людей, держави, інституцій тощо. Свідоме осмислення викладачем сутності інноваційних педагогічних технологій в усіх своїх різновидах та якісній своєрідності забезпечує їхнє продуктивне впровадження, формуючи індивідуальний стиль його професійної діяльності, удосконалюючи власну технологічну культуру.

Нашу увагу зосереджено довкола висвітлення *актуальних* питань переваг і перспективи досягнення ефективного застосування інноваційно-технологічного підходу до навчання у процесі здійснення лінгвістичної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури в закладах вищої освіти. Порушувана проблематика цілком правомірно набуває своєї першочерговості в контексті різнобічного висвітлення важливості освітніх інновацій, результативності втілення інноваційних педагогічних технологій навчання відповідної галузі знань в умовах інтегрування з традиційними формами та методами організації роботи у вищій школі.

У статті *наслідуємо мету* – висвітлити теоретичне підґрунтя та практичні аспекти продуктивного впровадження інноваційних педагогічних технологій у площині лінгвістичної підготовки здобувачів вищої освіти. На окремі зауваги заслуговує застосунок педагогічних інновацій у процесі опанування навчальною дисципліною «Стилістика української мови» зосібна, цільове спрямування якої полягає в удосконаленні загального мовного рівня, в оволодінні основами культури професійного мовлення, у піднесенні культури творчого і щоденно-побутового мовлення, а також у розвитку мовного чуття і смаку студентів.

Процес розробки технології навчання починається з визначення цілі навчання, потім здійснюється організація згідно з кінцевою метою опанування навчальним матеріалом, обсягом навчальної програми та вибором організаційних форм, методів і засобів навчання.

Ґрунтовним важелем у межах нашої розвідки видається одностайна думка авторитетних учених-педагогів стосовно необхідності застосування особистісно орієнтованих технологій навчання у вищій школі, з-поміж характеристики яких пріоритетними є наступні: «наявність мотивації до навчання; сприятливе, комфортне освітнє середовище для досягнення мети; використання ефективних форм, методів і технік навчання; опора на досвід, знання, уміння і навички студентів; наявність в студентів відчуття контролю над процесом свого навчання; досягнення успіху, задоволення пізнавальних потреб та потреби у самореалізації; повне занурення у процес навчання; достатність часу на засвоєння нових знань і вмінь; відсутність факторів ризику для здоров'я; зміна змісту навчання і позиції викладача» [9, с. 19].

Особистісно адаптована освітня парадигма вищої школи спроектована на інноваційний ресурс професійної підготовки майбутніх педагогів. Посилення особистої орієнтації в освіті сукупно сприятиме розвитку їхньої мовленнєвої вправності, комунікативної довершеності, самостійності щодо провадження креативної пізнавальної діяльності на основі опрацювання медійноосвітніх матеріалів, застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання; вирішення таких видів інтерактивних завдань як моделювання комунікативних ситуацій, системне конструювання, авторське, ігрове проектування, дослідницькі проекти; різні способи демонстрації знань та вмінь, творчі, контекстно орієнтовані вправи й планування власних педагогічних навчальних технологій за допомогою спеціально відібраного методичного інструментарію.

Переваги освітнього процесу на основі використання *інноваційних педагогічних технологій*, які слід інтерпретувати через «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» [10, с. 113], відомі вчені-науковці й досвідчені практики вбачають насамперед в їхньому важелі розвитку особистісного потенціалу студента, креативно налаштованого на удосконалення власного критичного мислення, професійного аналітичного міркування, творчих та комунікативних здібностей, вольової самореалізації суб'єкта навчання, його індивідуальних нахилів та інтересів тощо.

Сутність *інноваційної навчальної технології* та сучасні методи викладання раціональним вважаємо витлумачувати через наукову дефініцію цього поняття, в основі якого лежить «загальнодидактичний процес, що полягає у використанні сукупності оригінальних способів і прийомів спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу, спрямованих на досягнення мети навчання, розвитку особистості та креативно-фахового здобуття знань і компетенцій відповідно до завдань підготовки професіоналів нового часу» [2, с. 28–29].

Широку палітру інноваційних технологій на зрізі сфер упровадження сучасними українськими лінгводидактами вищої школи презентує монографічне дослідження теоретично й методично обґрунтованих засад технологічного забезпечення процесу навчання стилістики А. С. Попович [7]. Співмірно із судженнями авторки цілковито прийнятними та абсолютно дієвими для ефективного використання в опануванні стилістикою майбутніми учителями української мови і літератури визнаємо «інтерактивні (кооперативне й колективно-групове навчання, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань), інформаційно-комунікаційні, медійноосвітні, проблемно-дослідницькі технології навчання, а також технології модульного й проектного навчання й інші» [7, с. 312].

Потужний комплексний ресурс навчально-методичного забезпечення стилістики заактуалізовано шляхом застосування *інформаційно-комунікаційних технологій* навчання та оприявлено в модульно-динамічному навчальному середовищі Moodle Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Раціональність використання, мобільність та висока адаптативність вказаної технології, що позиціонує як «комп'ютерно орієнтована складова педагогічної технології» [1, с. 141], практично випробувана і цілковито виправдана у системі планомірного опанування програмовим матеріалом дисципліни під час дистанційної форми навчання чи змішаного режиму освітнього процесу (масив мультимедійних візуалізацій, словники, навчальні посібники

тощо), в ході організації самостійної роботи, проведенні індивідуальної науково-навчальної діяльності (студентські комп'ютерні презентаційні проекти й под.). Доказовою виступає їхня прогресивність і під час здійснення перевірки та діагностики навчальних досягнень студентів засобами комп'ютерного тестування як технологічного інструмента об'єктивного вимірювання ступеня засвоєння поточного матеріалу, досягнутого ними рівня знань, умінь і навичок на етапах проміжного та підсумкового контролю.

Одним із пріоритетних напрямів педагогічних інновацій виступає запровадження *технології медійної освіти*, що безпосередньо торкається інструментарію закономірностей масової комунікації як важливої складової в сучасному швидкозмінному суспільно-інформаційному просторі. Навчальна дисципліна «Стилістика української мови» є потенційною площиною ефективного навчання медійної комунікації, дотримання її етикетних норм, слідування мережевому екоспілкуванню. Активно впроваджена технологія відносно організації навчально-пошукової роботи та дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти здійснюється за посередництва власне масово комунікаційних засобів, медійних текстів і як досконалого зразка, так і з порушенням мовної норми. Сягаючи пошуку, підбірки, реферування, репрезентації навчальних матеріалів насамперед за професійно-педагогічним змістовим наповненням, і до створення різножанрових, тематично-медійних продуктів. А саме: творче моделювання, реконструкція, перебудова, аудіо- та відеофіксація імпровізованих сюжетів розробленої тематики, рольових ігор професійно-педагогічного спрямування із проєкцією власної участі в стилі публічного мовлення за допомогою інтернет-ресурсів, додатків Google Meet, Google Classroom, режиму Skype-спілкування тощо, їх мовного аналізу, інтерпретації, редагування, критичної оцінки та зауваг.

До прикладу, цікавими на основі медійноосвітньої технології видаються такі форми організації роботи з наступними цільовими орієнтирами: здійснення відеозапису інтерв'ювання членів Національної спілки письменників України, педагогів вишу (зосібна, Марини Павленко, Петра Поліщука й інших творчих особистостей); підготовка дописів до університетської газети «Боговиця» про поетичний світ митців, мовну палітру їхніх творів тощо. Перегляд тематичної добірки актуальних виступів провідних українських учених, авторитетних громадських діячів, (як-от, Павла Гриценка, Ірини Фаріон й інших неординарних особистостей сучасності) із перспективою аналізу їхнього мовлення в плані специфіки використання різнорівневих вербальних засобів, особливостей невербальної поведінки, манери поводження тощо. Послугування масмедійними матеріалами безперечно ефективно в контексті поглиблення теоретико-практичних знань із лінгвостилістики української мови та майбутньої успішної реалізації здобувача освіти як фахівця в освітянській сфері. Застосунок медійноосвітніх технологій уможливорює підвищення комунікативної здатності мовця, продуктивність та успішність творчого самовираження професійно обдарованої особистості, переконливий вияв критичного мислення, ефективно формування мовного смаку, вдосконалення рівня культури мовної поведінки, толерантного ставлення до висловлювання думки інших тощо.

Отже, використання інноваційних педагогічних технологій під час вивчення дисципліни лінгвостилістики сприяє підвищенню якості та результативності проведення аудиторних занять, набуттю комунікативних навичок та вмінь, розвитку особистісних

якостей студентів, діалогічної взаємодії, формуванню досвіду інтерактивної діяльності, покращенню професійного рівня майбутніх учителів-філологів.

Безумовно, окреслені прикладні зауваги, що торкаються модернізації мовної підготовки студентів вишу із активним залученням у практику лінгвостилістичної роботи окремих інноваційних педагогічних технологій, не вичерпують усієї повноти порушеної проблематики й потребують подальшого системного студіювання лінгводидактичних новацій. Адже становлення нової парадигми вищої освіти, оптимізація її змістової ємності у площині теоретико-методологічної обґрунтованості та практико-орієнтованої наповнюваності покликані трансформаційними змінами в суспільстві й глобальними викликами сучасної доби і відтак вимагають неперервного розвитку та повсякчасного вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2009. 684 с.
2. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1(4). С. 27–33.
3. Білоусова Я. В. Активізація мовленнєвої діяльності студентів методом творчих завдань і вправ. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2012. № 1. С. 104–108.
4. Єрмоленко С. Я. Сучасна лінгвостилістика в інтегративній науковій парадигмі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8: Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)* / за ред. Л. І. Мацько. Київ, 2014. Вип. 5. С. 3–8.
5. Інноваційні педагогічні технології: посібник / за ред. О. І. Огієнко та ін. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2015. 314 с.
6. Попович А. С. Лінгводидактика вищої школи: уваги до вивчення стилістики української мови: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський НУ імені Івана Огієнка, 2022. 160 с.
7. Попович А. С. Методика навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти: монографія. Кам'янець-Подільський: Сисин Я. І., 2018. 376 с.
8. Симоненко Т. Реалізація інноваційних технологій навчання у процесі формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів-філологів. *Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки*. Черкаси, 2009. Вип. 169. С. 181–186.
9. Стрельніков В. Ю., Брітченко І. Г. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ. Полтава: ПУЕТ, 2013. 309 с.
10. Стрілець С. І. Інноваційні педагогічні технології у вищій школі: навч.-метод. посіб. Чернівці: Чернігівський нац. пед. ун-т імені Т. Г. Шевченка, 2012. 200 с.
11. Сугейко Л. Г. Використання інтерактивних технологій під час вивчення української мови студентами вишу. *Педагогічні науки*. Херсон: Херсон. держ. ун-т, 2013. Вип. 64. С. 407–410.
12. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: кол. моногр. / С. Ю. Ніколаєва та ін.; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2015. 444 с.
13. Топчій Л. М. Про організацію форм і видів самостійної роботи студентів у вивченні дисципліни «Стилїстика української мови». *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2013. Вип. 20. С. 198–202.

REFERENCES

1. Bykov, V. Yu. (2009). Models of organizational systems of open education [Models of organizational systems of open education]. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
2. Bystrova, Yu. V. (2015). Innovative teaching methods in higher education of Ukraine. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo – Law and innovative society*, 1(4), 27–33 [in Ukrainian].
3. Bilousova, Ya. V. (2012). Aktyvizatsiia movlennievoi diialnosti studentiv metodom tvorchykh zavdan i

- vprav [Activation of students' speaking activity by the method of creative tasks and exercises]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedahohika – Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series: Pedagogy, 1, 104–108* [in Ukrainian].
4. Yermolenko, S. Ya. (2014). Suchasna linhvostylistyka v intehratyvni naukovi paradyhmi [Modern linguistic stylistics in integrative scientific paradigms]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 8: Filolohichni nauky (movoznnavstvo i literaturoznnavstvo) – [Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 8: Philological sciences (linguistics and literary studies)]*. L. I. Matsko (Ed.). Kyiv, 3–8 [in Ukrainian].
 5. Ohienko, O. I. (Ed.). (2015). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv: Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
 6. Popovych, A. S. (2022). Linhvodyaktyka vyshchoi shkoly: uvahy do vyvchennia stylistyky ukrainskoi movy [Language didactics of the higher school: attention to the Ukrainian stylistics of the Ukrainian language]. Kam'ianets-Podil'skyi: Kam'ianets-Podil'skyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka [in Ukrainian].
 7. Popovych, A. S. (2018). Metodyka navchannia stylistyky maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury v zakladakh vyshchoi osvity [Methods of teaching stylistics to future teachers of the Ukrainian language and literature in institutions of higher education]. Kam'ianets-Podil'skyi: Sysyn Ya. I. [in Ukrainian].
 8. Symonenko, T. (2009). Realizatsiia innovatsiinykh tekhnolohii navchannia u protsesi formuvannia profesiinoi movnokomunikativnoi kompetentsii studentiv-filolohiv [Implementation of innovative learning technologies in the process of formation of professional language and communication competence of philology students]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Filolohichni nauky – Herald of Cherkasy University. Series: Philological sciences, 169, 181–186* [in Ukrainian].
 9. Strel'nikov, V. Yu., & Britchenko, I. H. (2013). Suchasni tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli [Modern learning technologies in higher schools]. Poltava: PUET [in Ukrainian].
 10. Strilets, S. I. (2012). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii u vyshchii shkoli [Innovative pedagogical technologies in higher schools]. Chernihiv: Chernihiv'skyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni T. H. Shevchenka [in Ukrainian].
 11. Suheiko, L. H. (2013). Vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii pid chas vyvchennia ukrainskoi movy studentamy vyshchoi osvity [The use of interactive technologies during the learning of the Ukrainian language by university students]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences, 64, 407–410* [in Ukrainian].
 12. Nikolaieva, S. Yu., Boretska, H. Ye., Maier, N. V., Ustyenko, O. M. & Chernysh, V. V. (2015). Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchykh navchalnykh zakladakh [Modern technologies of teaching foreign languages and cultures in international educational and higher educational institutions]. S. Yu. Nikolaieva (Ed.). Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
 13. Topchii, L. M. (2013). Pro orhanizatsiiu form i vydiv samostiinoi roboty studentiv u vyvchenni dystsypliny "Stylistyka ukrainskoi movy" [About the organization of forms and types of independent work of students in the study of the discipline "Ukrainian language stylistics"]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 16: Tvorchia osobystist uchytelia: problem teorii i praktyk – Scientific journal of the M. P. Drahomanov NPU. Series 16: Creative individualism of teachers: problems of theory and practice, 20, 198–202* [in Ukrainian].